

Prizren'de meslek erbabı Demirci topluluğu ve Demirci topluluğunun kutladığı iki sancak merasimi

Selahetin Kruezi

Özet

Bu makale, Kosova Prizren şehrinde Demirciler tarafından muhafaza edilen sancakları konu edinmektedir. Prizren'deki Demircilerin tarihi ve sancakları hakkında ilk defa ayrıntılı bir çalışma yapılmıştır. Doğal olarak bu çalışmanın kapsamı, Prizren Demircileri ve sancaklarıdır. Yazarın Demirci topluluğu üyesi olması nedeniyle bu konudaki verileri görüşme, gözlem ve sözlü tarih araştırmalarına dayanmaktadır. Demirciler, Prizren'e bağlı Terzi Mahalle'de oturmakta ve iki sancak bu mahallede korunmaktadır. Bu sancaklardan birisi topluluğa Selçuklu Devleti tarafından Konya'da verilmiş ve sancakta verilen yılın tarihi 1227 olarak yazılmıştır. Bu sancak, Demircilere savaşta Türklere yardım ettikleri için Konya'da verilmiştir. Diğeri ise aynı günde Hz. Davud'un türbedarından alınmış ve bu sancakla Demirciler Piri olan Hz. Davud anılmaktadır. Büyük sancağın günü 22-24 Mayıs'tır. Bayrak/Sancak Günü bu tarihe en yakın Cumartesi günü kutlanmakta ve Hedernebi ismiyle anılmaktadır. Sancak, Lez köydeki Ömer Baba türbesine götürülmekte ve burada bir gece kalmaktadır. Demirciler Günü, küçük sancak ile kutlanmakta ve Pirin Günü olarak adlandırılmaktadır. Kosova ve çevresindeki zanaatkârların bir kısmı, Rom, Demirci, Gurbet gibi isimlerle bilinmekle birlikte Demirci topluluğu kendi içerisinde ayrı bir topluluktur. Demirciler, Halep'ten tüccar olarak Prizren ve diğer bölgelere yerleştikleri için Halepli şeklinde de anılmıştır. Demirciler veya Haleplilerin söylencelerinde aktardıkları bu eserlerden ilki, Prizren'e bağlı Gora'da yer alan çok eski bir camidir.

Two sanjak ceremonies in Prizren celebrated by the professional Smith community and the Smith community

Abstract

This article deals with the sanjaks kept by the Blacksmiths in the city of Prizren, Kosovo. This is the first detailed study on the history of the blacksmiths and their sanjaks in Prizren. Naturally, the scope of this study is Prizren Blacksmiths and their sanjaks. Since the author is a member of the Blacksmith community, his data on this subject are based on interviews, observations and oral history research. Blacksmiths live in Terzi Mahalle in Prizren and two sanjaks are preserved in this neighbourhood. One of these sanjaks was given by the Seljuk State in Konya and the date of the year given on the sanjak is written as 1227. This banner was given to the Ironworkers in Konya for helping the Turks in the war. The other one was taken from the tombbedar of Hz. Davud on the same day and Hz. Davud, the Piri of the Blacksmiths, is commemorated with this banner. The day of the great banner is 22-24 May. It is celebrated on the Saturday closest to this date and is known as Hedernebi. The banner is taken to the tomb of Ömer Baba in the village of Lez, where it stays overnight. Blacksmiths' Day is celebrated with a small sanjak and is called the day of the pirin. Although some of the craftsmen in Kosovo and its surroundings are known by names such as Rom, Demirci, Gurbet, the community of Demirci is a separate community in itself. Blacksmiths are also known as Halepli because they settled in Prizren and other regions as merchants from Aleppo. The first of these monuments, which is narrated in the rumours of Demirciler or Aleppians, is a very old mosque in Gora, Prizren.

Corresponding Author

Selahetin Kruezi

Article History

Received
29 May 2024
Accepted
23 May 2025

Anahtar Kelimeler

Demirciler, Konya, Hedernebi/Sancak günü, Ömer Baba, Demirciler Piri Hz. Davud.

Keywords

Demirciler, Konya, Hedernebi/Sancak day, Ömer Baba, Demirciler Piri Hz. Davud.

Giriş

Bu çalışma, Prizren'deki demircilik zanaatıyla uğraşan ve Demirci olarak isimlendirilen topluluğu konu edinmiştir. Demircilerin, meslek grubu olduğunu gösteren iki sancak topluluk tarafından günümüze kadar muhafaza edilmiştir. Ayrıca her yıl düzenli olarak bu iki sancak için merasim düzenlenmektedir. Bu makale Demirci topluluğu ve sancaklar için düzenledikleri merasimi ele almaktadır. Çalışmanın amacı, Demirciler hakkında topluluğun kendi içerisinde sözlü olarak aktardığı bilgileri kayıt altına almak ve bilgileri akademik çevrelerle paylaşmaktır. Çünkü Demirci topluluğu, Prizren ve çevresinde hem dışarıdan hem içeriden farklı isimlerle tanınmakta, tanıtılmakta, anlatılmakta ve haklarında farklı birçok bilgi aktarılmaktadır. Demircilerin Mayıs ayında gerçekleştirdikleri sancak günü başta olmak üzere sancaklar hakkında anlatılanlar sözlü aktarılmaktadır ve bu verilere dayalı bilgiler burada paylaşılacaktır. Böylece bu konudaki literatüre eklenecek bu araştırma, yapılacak yeni çalışmaların artmasına katkı sunacak ve topluluk kaynaklı verilerin daha sağlıklı değerlendirilmesine zemin hazırlamış olacaktır. Diğer yandan günümüze kadar dağınık hâlde bulunan bilgiler, Demirciler ve "Sancak" etrafında derlenmiştir. Böylece Demirciler'e yönelik yürütülen çalışmalar, topluluğun sözlü gelenekten bilgilere dayanarak aktarımına ve konunun yeniden değerlendirilmesine katkı sunacaktır. Böylece bu konuda ileri sürülen farklı görüş ve çalışmalara dayanarak yapılan değerlendirmeler için de açıklayıcı olacaktır.

Demirciler, Rom olarak bilinmekte ve böyle de aktarılmaktadır. Oysa topluluk kendisini Demirci ve Halep'ten geldikleri için de Halepli olarak isimlendirmektedir. Burada Rom ve Demirci adlandırması birlikte veya biri diğeri yerine kullanılmaktadır. Her iki isimlendirme için sözlü aktarılan bilgi, bu iki ismin gerekçelerini izah etmektedir. Zamanla Rom olarak tanınma ve tanıtılmalarına ilişkin gerekçeler dağınık ve belirsizdir. Yakın dönemde siyasi ve askerî çatışmalar döneminde de farklı adlarla yeni tanımlar da isimlere yenilerini eklemiştir.

Romlar hakkında yazmak, onları tanımak, yeterli ve doğru bilgiye ulaşmak vakit ve sabır isteyen araştırmayı gerektirmektedir. Bu çalışma, bir Rom/Demirci topluluğu üyesi olarak sahada/alanda yapılmıştır. Sözlü aktarım ve topluluğun hafızasında saklı bilgiler derlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Rom topluluğu, hemen hiçbir yerde Demirci ismiyle tanınmamış ve tanıtılmamıştır. Rom/Demirci topluluğu bugüne kadar yazılan yazı ve yapılan araştırmalarda, var oldukları yerlerde bile yokmuş gibi kabul edilip değerlendirilmeye alınmamıştır ya da kimlik ve meslek topluluklarından oluşları dikkate alınmamıştır. Romlar hakkında sağlam bilgiler olmadığında her zaman "belki, herhalde..." gibi ifadelerle bu konu geçiştirilmiştir. Hatta Romların kökeni bile günümüze kadar belirsizliğini korumaktadır. Yaygın olarak Rom/Demircilerin kökenlerine ilişkin ileri sürülen ve yaygın olan görüşe göre Hindistan'dan geldikleri yönündedir ve bu konuda ısrar etmelerine rağmen kanıt sunulamamaktadır. Son yıllarda Romlara ait bazı tarihî belgeler başka milletlere atfedilmiş ve Romların sanki orada olmadıkları izlenimi verilmiştir.

Kosova'da Romların nüfusu, Yugoslavya'nın dağılışı ve çıkan iç savaş öncesinde (1999) bugüne kıyasla 3-4 kat fazlaydı. Savaşın somut sonuçlarından en fazla etkilenenler arasında Rom toplulukları olmuştur. Bu etkilerden en açık olanı ise savaş sonrasında Romların üç gruba ayrılarak Rom, Aşkâli, Egpt/Mısırlılar olarak isimlendirilerek farklı gruplar gibi gösterilmesidir. Oysa Yugoslavya sınırları içerisinde yaşayan Rom toplulukları, geleneksel olarak kendileri de dışarıdan onları isimlendirenler de bu şekilde isimlendirmezlerdi. Savaş döneminde kısa zaman içerisinde Rom topluluğu yerleşik oldukları yerden göç ederek dağılmakla kalmamış kendi içlerinde de daha önce kullanılmayan yeni isimle adlandırılmaya başlanmıştır.

Romlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda önemli bir yer tutmakta ve genellikle Kopti veya Kipti ismiyle anılmaktadır. Osmanlı Devleti, Rumeli'ye ulaştığında bütün yerleşim yeri ve sakinlerini kayıt altına almıştır. Bu kayıtlar arasında bu topluluklar da bulunmaktadır. Daha da önemlisi Osmanlı Devleti, Rumeli'de yerleşmeden önce burada bulunan toplulukları kayıt altına almıştır (Altınöz, 2013, ss. 79-87). Diğer yandan meslek gruplarının isimlerinin bir süre sonra kaynakları ve işlevleri unutulunca toptan ve genelleme ile anlatılmaktadır. Rom, Kipti, Gurbet, Demirci vs. adları biri diğeri yerine kullanılır hâlde gelmiştir (Şerifgil, 1981, ss. 117-144; Dengeç, 2004, ss. 155-157).

Romların Kosova'ya gelişi, son yıllara kadar, tüm yazarlar tarafından Osmanlılar ile (14. yüzyıl) ilişkilendiriliyordu. Ancak araştırmalarım bunun böyle olmadığını kanıtlarla göstermektedir. Birinci delil, Romların Kosova'ya tüccarlar olarak gelişi ve Halep ismiyle adlandırılmalarıdır. Halep ismi, Romların Suriye'den, tüccarların merkezi olan Halep'ten geldikleri ve yerleştiklerini göstermektedir. Bunun nedeni, Romların başka isimlerle grup hâlinde gelmeleri ve bu grupların geldikleri yerin isimleriyle anılarak izlerini kaybetmeleridir. Ancak Prizren'deki Demirciler'in Osmanlılardan önce burada buldukları, şu ana kadar yazılmamıştır. En azından topluluğun sözlü aktarımı dikkate alınmamış veya kaydedilip takdim edilmemiştir.

Şekil 1

Sancak

Halep'ten gelen grup, Kosova'nın Prizren ve çevresinde yerleşerek, yaşamlarını çeşitli işlerle uğraşarak sürdürmüşlerdir. En önemli işleri demircilik ve terzilik gibi zanaatlardır. Rom/Demircilerin sözlü olarak aktarımına göre ilk olarak 1227 yılında Türkler tarafından verilen iki sancak topluluk tarafından korunmaktadır. Birincisi, üç renkli sancak olup, üzerinde çeşitli yazılar bulunmaktadır. İkinci sancak ise Hz. Davud'un mezarından alınan Demirciler Sancağı'dır. Bu sancaklar, Romların Selçuklu Türklerine yardım etmelerinden dolayı teşekkür olarak verilmiştir.

Bu sancakların bir merasimi yani kutlama günü vardır ve her yıl Terzi Mahalle'de bu merasim yapılmaktadır. Son yıllarda merasimin yapılması hususunda bazı aksamalar meydana gelmiştir. Sancağın çok eski olduğu bilinmekte ve sancağın üzerinde ne yazdığı ve ne zaman verildiği hakkında çeşitli fikirler ileri sürülüp yorum yapılmaktadır.

Danimarka'da Aarhus Üniversitesi çalışanı Dr. Peter Bakker¹, Romanlarla ilgilenmektedir. Prizren Romları hakkında yapılan bir araştırma vesilesiyle benimle irtibata geçerek ellerinde bulunan bir kayıt hakkında yardım talep etti. Avusturya Üniversitesi'nden araştırmacılar Prizren'deki Terzimahale'ye gidip Bayraktarlarla yıllar önce röportaj yapmışlardı (bugünden 50 yıl öncesi). Ancak Bayraktarların konuştuğu lehçeyi bilmedikleri ve konuşmada Romanca, Türkçe, Sırpça ve Arnavutça kelimeler karıştığı için kimse konuşmayı yazıya geçirememiş ve kaseti saklamışlar, ta ki Dr. Peter Bakker haberdar olup bana getirdi. Bu konuşmayı dinleyerek yazdım ve konuşulanları tek tek inceledim.

1 <https://pure.au.dk/portal/en/persons/linpb%40cc.au.dk>

Şekil 2

Demirciler Sancağı

Bayraktar'ın anlattıkları şunlardı:

"Bu sancakları Türkler, Rom/Demircilere savaşta yardım ettikleri için vermişler. Türkler, Prizren'deki Rom/Demircileri Türklerin başkenti Konya'ya çağırmış ve bu sancakları onlara orada vermişler."

Sancağı ilk olarak fotoğraflayıp burada paylaştım ve aslında sancağın fotoğraflanmasının nedeni, üzerindeki yazıların okunup okunamayacağı veya yazıların ne anlattığı ve burada Demircilere veya sancağa dair bilgi olup olmadığını öğrenmektir. Sancağın korunması, ziyaretçilere açılması ve merasim zamanında çıkarılıp meydana getirilip oradan da köye götürülmesi gibi görev ve hizmeti "Bayraktar" yapmaktadır. Araştırma yaptığımız dönemde Bayraktar vefat etmiş ve yerine yeni Bayraktar seçilmiştir. Bayraktarın ölümünden sonra aileden bir kişi bayraktarlık hizmetini devralmaktadır. Yeni Bayraktar seçildikten sonra ilk işinden birisi sancağın üzerindeki yazıları okutmak ve sancak hakkında daha fazla bilgi almaktır. Bu çerçevede diğer Bayraktarın dediklerine kanıt olarak sancağın üzerindeki yazılarda bilgi olup olmadığını bilmek istiyordu. Bu amaçla da sancağı okutmak için sancağın fotoğraflarını, Danimarka'da mühendis olan Iraklı komşum Khudayi'ye, götürdüm. Khudayi, metnin bir kısmını okudu ve bir kısmının okunamadığını söyledi. Sancak ikinci defa yazıldığı ve buradaki yazıyı çözemedikleri için okumakta zorluk çekti. Khudayi'nin okuyup aktardığı şunlardı:

"Sancaktaki yazının eski Arapça olduğunu, beyaz kısmında bulunan Feth Suresi ve Ayet-el Kürsi'nin bazı ayetlerini okuyabildi. Mavi kısmında görülen demirci sembollerinden başka, ay ve yıldızla dikkat çekti. Yıldızın 7 köşesi vardı. Bu 7 köşenin mistik anlamı olarak koruma ve doğaüstü güçleri anlamına geldiğini söyledi. Görülen yazı ise şehadet ve tekbir olduğunu belirtti. Pembe kısmında ise Kur'an'da peygamberlerin isimlerini ve alt tarafında ise peygamberin kızlarının adlarını okumuştum."

Sancakta yer alan renklerin izahı ise şu şekildedir: Beyaz renk (yer) temizliği, mavi renk hava altında yaşamı ve pembe kısım -ki biz Rom/Demircilerin en sevdiği renktir- Cenneti anlatmaktadır. Yani insan temiz doğar, doğada yaşar ve sonra cennete gittiği anlamına gelmektedir.

1. Sancak Kutlama ve Tarihi

Sancak'ın kutlama günü her yıl 22-24 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirilmektedir. Bayraktar, genellikle insanlar çalıştığı için Cumartesi gününü beklemekte, evinde bir yıl tuttuğu Sancak'ı tekbir ile çıkarmaktadır. Sancak'a eşlik eden Rufai tekke şeyhi (en son Şeyh Ramadan Goran) kendi dervişleriyle birlikte evden Sancak'ı almış ve Terzi Mahalle'nin merkezine kadar tekbirlerle götürmüştür. Sancak, Terzi Mahalle'nin merkezindeki çeşmenin bulunduğu yere getirilir ve bir süre bekletilmektedir. Bu süre zarfında Terzi Mahalle'de bulunan Demirciler ve diğer insanlar çocuklarını sancak altından geçirmektedir. Bazı ziyaretçiler ise Sancak önünde dua edip Sancak'ı öper ve hastalıklardan korunmayı umarlar.

Sancak merasimi, Davlumbas/Tullumbas denen Kudum benzeri bir saz eşliğinde yapılmaktadır. Davlumbas/Tullumbas eşliğinde tekbir ve salavat kısmı tamamlanıp ziyaretler de gerçekleştirilmektedir. Daha sonra sancak Bayraktarın elinde evden çıkarılıp Lez Baba'nın ilk defnedildiği yere getirilmektedir. Terzi Mahalle merkezine giden sokak üzerinde bulunan Lez Baba ziyaretine yani hemen sokak üzerindeki yere getirilir ve ardından Terzi Mahalle merkezine götürölmek üzere şenlik başlatılmaktadır. Bütün katılımcılar, Davlumbas/Tullumbas eşliğinde tekbir, salavat ve ilahilerle sürdürölen bölüm tamamlandıktan sonra müzik eşliğinde eğlenmeye, düğün ve bayram havasında vakti geçirmeye başlarlar. Bazen küçük müzik grupları (klarnet, darbuka, keman, akordeon vs.) ve hoparlörler eşliğinde yüksek sesle müzik çalınmaktadır. Bazen ise davul zurna ile müzik yapılmaktadır. Mahalle kadınları, en iyi elbiselerini sanki düğün varmış gibi giyip oynamaktadır.

Şekil 3

Sancak Alayı

Sancak, Bayraktarın evinden çıkarıldıktan sonra birkaç saat mahallede, tekbir ve salavatlar ile şeyhler ve ziyaretçilerle birlikte evin önüne götürölmektedir. Sancak, Bayraktarın evinin önünde ziyaretçilerin gelip niyaz ve nezirleri için konmaktadır.

Şekil 4

Sancak Ziyaret İçin Evin Avlusunda

Ertesi gün Bayraktar, şeyhler ile birlikte ve mahalle erkeklerinin çoğu eşlik ederek Lez köyüne birkaç saat yürüyerek ulaşılmaktadır. Son zamanlarda yürüyerek gitmek azalmış ve traktör ile gidilmeye başlanmıştır. Yolda küçük Sancak yani Demirciler Sancak'ı açık olarak götürülür diğer Sancak ise kılıfında kapalı olarak taşınmaktadır. Sancak, köyün girişinde açılmakta, tekbir ve salavatlarla türbeye yürüyerek götürülmektedir.

Şekil 5

Bayraktar Sancağı Niyaz Edip Ziyarete Hazırlıyor

Lez köyünde Ömer Baba'nın türbesi bulunmaktadır. Ömer Baba, daha önce sancağı koruyan bayraktardır. Tekkede yola hizmet edip gelene gidene sofraya açmış ve bundan dolayı da ölümünden sonra Lez köyüne defnedilmiş ve bir de türbe yapılmıştır. Ömer Baba, Prizren mezarlığına ölümünden çok sonra kabri taşınan Karabaş Mehmet Efendi'nin kardeşidir. Her ikisi de keramet sahibi arif kişilerdir ve Prizren'de hatıraları anlatılmaya devam edilmektedir (Virmişa, 2024, ss. 199-201).

Şekil 6

Ömer Baba Türbesi

Hıdır Nebi gününde Prizren'de bulunan Müslüman topluluklar Ömer Baba türbesine gelirler ve türbeye hediyelerini verip dua ederler. Ömer Baba'nın türbesi, Lez köyündedir ve 22-24 Mayıs tarihlerinde düzenlenen merasimde Sancak buraya getirilmekte ve bir gece de burada kalınmaktadır.

O gece orada yatılır ve bütün gece boyunca ziyaretçiler için bayram havasında neşeli ve eğlenceli vakit geçirilmektedir. Ziyaretçiler, türbe etrafında rahat hareket etmekte ve kurban kesilmekte ve kurban etleri köyde dağıtılmaktadır. Sancak, türbeye getirilir, türbenin içerisine girilir ve sancak türbe üzerine örtülmektedir. Sancak serildikten sonra ziyaretçiler dua ve dilekleriyle birlikte, hediyeler vermektedir. Ziyaretçiler, türbenin etrafında birkaç sefer dönerek yüzleri türbe tarafında olmak üzere arkasını çevirmeden kapıdan dışarı çıkarlar. Bazı kişiler, çocuk sahibi olmak için niyetle gitmişse, türbenin üzerine kulaklarını yaslayarak kabirden gelecek sesi duymayı arzu ederler. Eğer kabirden beşik sesi duyulursa çocuk sahibi olunacağına inanılmaktadır. Bu dilekleri gerçekleştirenler yeniden türbeyi ziyarete gelir hediye dağıtır veya kurban keserler.

Şekil 7

Ömer Baba Türbesi

Ben de eşimle buraya gittik ve erkek çocuk sahibi olmak için duamızı yaptık. Beşik sesini duyduk ve sonraki yıl çocuğumuz oldu. Çocuğumuz olduktan sonra hediyemizi gönderdik. Demirci topluluğu arasında bu ve benzeri inanç ve tecrübe sahibi olanlar çok fazladır.

Şekil 8

Ömer Baba Sandukası

Lez köyüne giderken ve gelirken ağaçlara çeşitli işaretler bağlanır ve isteklerinin gerçekleşmesi için dua edilir.

Şekil 9

Lez Köyünde Ömer Baba Kabrinden Gelen Sesi Duymak İçin Kulağını Sandukaya Koymak

Ertesi gün eve dönerken, yolda küçük sancak açılırdı ve tüm yol boyunca onunla yürünürdü. İlahi ve tekbir ile eve geldiğinde, yine mahalle sakinleri ve diğerleri sancağı bekler, dualarını yapar ve öperlerdi. Bu sancağa kıymet verilmektedir çünkü Bayraktar'ın söylediklerine göre, kuraklık zamanında bu sancaklarla dereye gidip yağmur duası yapılır ve eve dönmeden yağmur yağarmış. Bu tören, Kosova savaşına kadar coşku ile kutlanıyordu. Fakat savaştan sonra bu gelenek ve uygulamalar sınırlandırılmıştır. Özellikle Demirci topluluğu etrafındaki çeşitli dinî grupların etkisiyle, bu kutlama "şirk" denilerek yapılmamaya başlanmıştır. İnançlarında hata ve yanlış yapma korkusuyla insanlar kutlamayı maalesef bırakmıştır. Bu araştırmanın yapılmaya başlandığı 2024 yılında sancak çıkarılmamış ve türbeye de gidilememiştir. Fakat Türklerin yardım, destek ve katkısıyla 2025 yılı Mayıs ayında sancak merasimi yapılmıştır.

2. İkinci Sancak Kutlaması

İkinci sancak demircilerin sancağıdır. Bu sancak, birinci sancakla birlikte Demirci topluluğuna verilmiştir. Ancak Bayraktar'ın anlattıklarına göre bu sancak, Kudüs'teki Hz. Davud'un türbedarından, bir pir sembolü olarak alınmıştır. Aynı gün bu sancak da verildiğinde, o zamanlar Prizren'den Konya'ya çağrılan kişilerin kutlamaya hazırlandığı anlaşılmaktadır.

Demirciler Günü 29 Haziran'da, bazı yerlerde, örneğin Sırbistan'da, 9 Temmuz'da kutlanmaktadır. Bu farklılık, Gregoryen ve Yulian takvimlerinden kaynaklanmaktadır.

Şekil 10

Demircilerin Atölyesi

Bayraktar'ın anlattıklarına göre 29 Haziran'da çalışılmaz ve o gün kutlama yapılmaktadır. Bugün Pir Günü'dür ve o pir Hz. Davud'dur. Hz. Davud, kendi yumruğuyla demire çeşitli şekiller verebilirdi ve demirin sıcaklığı onu yakmazdı. Bir gün Hz. Davud kendisini överken, karısına demiş ki "Benim gücümü görüyor musun?" Karısı da ona cevap verir: "Senin gücün benim namusumdan geliyor." Buna Hz. Davud gülmüş ve onunla şakalaşmış. Fakat ertesi gün Hz. Davud kalfasına et vermiş ve kalfayı Hz. Davud'un karısına yemek yapmak için göndermiş. Kalfa eve geldiğinde Hz. Davud'un karısı eti alırken, serçe parmağını göstermiş. O sırada Hz. Davud demire elle şekil verirken ellerini yakmış. Ne olduğunu anlayamamış ve bütün gün demire dokunamamış. Eve gittiğinde karısına olanları anlatmış ve karısı da ona olanları anlatmış. O günden sonra Hz. Davud artık o gücü kaybetmiş. Ne yapacağını düşünerek uzanmış köpeğin ayaklarını birbirine attığını görmüş ve böylece makasları düşünerek sıcak demiri elle dokunmadan almasını öğrenmiş.

Bu günde kalfalar ustalık oluru almaktadır ve ustalıkları bir komisyon eşliğinde gerçekleşmektedir. Bu komisyon her yıl Konya'dan/Türkiye'den gelip, demircilerin veya başka zanaatkarların kalitesini ölçerek onlara diploma vermiştir.

Bu kutlama gününde diploma seremonisinden sonra zikir, mevlit ve benzeri seremoniler yapılmıştır. Ancak bu dinî seremoniler bittikten sonra bazı yerlerde içki de kullanılmıştır.

Burada Konya'dan gelen misafirlerin, Konya ile Prizren Demircileri arasındaki bağlantının güçlü olduğu söylenebilir. Ayrıca demircilere "42" adının verilmesi de bu bağlantıyı göstermektedir. Demirciler, 42 akçe haraç vermektedirler.

Şekil 11

Demirci Atölyesinde Örs

Prizren'de demirciler, Terzi Mahalle ve diğer bir Demircilerin mahallesi olan Bajdarhane'de meskûndurlar. Günümüzde Terzi Mahalle'ye nazaran Bajdarhane mahallesinde daha fazla demirci bulunmaktadır. Bajdarhane'deki demirciler, demire su verme kabını çok iyi saklarlar. Çünkü bu su kabı, çalınacak olursa bereketin gideceğine inanırlar. Bunun bir başka sebebi de sihirle uğraşanlar demir söndürme suyundan güçlü sihir yapıyorlarmış. Yani bu suyun gücüne inanılmakta ve bu suyla ilgili her türlü işleme dikkat edilmektedir. Bundan dolayı da Demirciler her gün işe başlamadan önce Hz. Davud'u anarlar ve onun ismiyle işe başlarlar.

Demirciler işe başlayacakları zaman şu ifadeyi kullanırlar:

"Destur, Ya Pir, Ya Hazreti Davud."

Demirciler, Osmanlı Devleti'nden önce Kosova'ya gelmiş ve buna dair kanıt ise Halepli ismidir. Halepli ismi, Gora'da Mlike köyünde bulunan Ahmet Ağa Camii adıyla tanınan eserin kitabesinde geçmektedir.

Şekil 12

Gora'daki Mlike Cami Kitabesi

Bu grup, Gora'da bir cami inşa etmişler. Bu cami, Malikah (Mlike) adı verilen bir yerde 688/1289 yılında yapılmıştır.² Raif Virmiča (2012, ss. 525-528) cami ile ilgili olarak caminin Suriye'den Mlike köyüne gelen "Al Aga" ailesi tarafından inşa edildiğini ve Al Ağa ailesinin Halepli ve ailenin göç etmiş olduğunu belirtmektedir.

² https://www.academia.edu/44833526/PREVOD_I_ANALIZA_NATPISA_NI%C5%A0AN_PLO%C4%8CE_ISPRED_MLI%C4%8CKE_D%C5%BDAMIJE

Şekil 13

Gora'daki Mlike Cami

Haleplilerin bu camiye inşa ettiğini gösteren bir belge olduğu kaydedilmiştir. Ancak bu belgenin gerçekliği şüphelidir ki belgenin Gora halkı tarafından Suriye'den Sadik Idrizi Aljabak liderliğinde alınmıştır. Sadik Idrizi, Suriye resmî makamlarından Al Aga ailesi hakkında bilgi talep etmiş ve kendisine yukarıda belge gönderilmiştir (Aljabak, Tarihsiz, 68). Belgede Al Aga ailesinin 1095 yılında Mlike göç ettiği, burada bir cami yaptırdığı ve 1291 yılına kadar bu göçlerin devam ettiği bilgisi verilmektedir.

Görünüşe göre Sadik Idrizi Aljabak (Halepovci)'ın soyadı bugün Rom mahallesinde bulunan Bajdarhane'deki birkaç ailede mevcuttur.³ Sonuç olarak Sadik Idrizi Aljabak, Gora halkı, bu belgede de olduğu gibi Halepli bir topluluk olduğunu kanıtlamak istemiş ve bu konuda girişimde de bulunmuştur.

Şekil 14

Haleb İl Müftüğü'nün Al Aga Ailesi Hakkındaki Yazısı

3 <https://www.youtube.com/watch?v=WarGeg66o-4>

Bu camiden başka, Priştine’de Yarar Çeribaşı Camii olarak da bilinen ve eski bir cami olan Buzagi Camii(Buzağı Camii) vardır. Bu caminin ne kadar eski olduğu bilinmemektedir. Raif Virmişa (1997, ss. 136-142) caminin daha önceden varoş kabul edilen bir bölgede yer aldığını ve belgelere göre bu bölgede Türkler, Sırlar ve Romların yaşadığını belirtmektedir. Virmişa ayrıca caminin inşa tarihi ile olarak Priştine İslam Birliği’nin 1870 tarihini vermesine karşın caminin daha eski olduğuna inandığını belirtmektedir (Virmişa, 1997, ss. 136-142). Ekrem Hakkı Ayverdi (1981, s. 154) ise caminin sadece Osmanlı kaynaklarında kayıtlı olduğunu yazmaktadır. Burada caminin bir diğer ismi olan Yarar Çeribaşı Camii ismine dikkatleri çekmek gerekmektedir. “Çeribaşı” ifadesi sözlükte ikinci anlam olarak “Çingenelerin başı, reisi” anlamına gelmektedir.⁴

Şekil 15

Buzağı Camisi

Sonuç

Bu çalışma, topluluğun bir üyesi tarafından Kosova’da yaşayan Demirci topluluklarını ele almıştır. Demirci topluluğu Prizren şehri merkez mahallelerinde oturmakta ve bu çalışmanın araştırma alanı da bununla sınırlı kalmıştır. Demirci toplulukları, yakın zamana kadar farklı isimlerle anılmış ve meslek sahibi olmaları dikkate alınmadan Rom topluluklarından kabul edilmiştir. Bundan dolayı da Demirciler yerine Romlar hakkında birçok şey söylenmiş ve anlatılmıştır. Demirci topluluğunun tarihi ve kültürel yapısı hakkında neredeyse yok denecek çalışma bulunmakta ve topluluktan da kimse anlatmamıştır. Demirciler hakkındaki bilgiler, topluluğun sözlü aktarımına dayanmakta ve sancaklardan yola çıkarak izah edilmektedir. Topluluğun sözlü kaynak olarak kullanımı ve sancak etrafında gerçekleştirilen merasimin izahı da açıklıkla izah edilemediği için Demirciler hakkında doğru ve tarafsız bilgi ortaya konamamıştır. Bütün bunlara rağmen Demirciler, Romlar üzerinden izah edilmeye ve bu sadece bu alana sıkıştırılmaya çalışıldığından farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Prizren Terzi Mahalle’de iki sancak korunmakta ve her yıl düzenli olarak iki farklı merasim bu sancaklar etrafında düzenlenmektedir. Demirci topluluğunun piri, Davud aleyhisselamdan gelen, onun türbedarı tarafından verilen sancak ve mesleğin kamusal alanda sürdürülmesini sağlayan Selçuklu sultanının verdiği sancak olmak üzere iki adettir. Her iki sancak için sancağı evinde özel bir odada muhafaza eden bayraktarın önderliğinde bütün topluluk tarafından merasim düzenlenmektedir. Bilindiği kadarıyla Balkanlar ve diğer ülkelerdeki demircilikle uğraşan topluluklar bulunmasına karşın sancakları yoktur.

⁴ <https://lugatim.com/s/%C3%87ER%C4%B0BA%C5%9E>

Sancak merasimleri, Demirci topluluğunun toplumsal ve kültürel hafızalarının sürdürülmesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Bu merasimlerle birlikte sosyal dayanışma ve yardımlaşma sağlanırken topluluğun üyesi olma bilinci de korunmaktadır. Bundan dolayı Prizren'deki Demirciler, Konya'dan aldıkları sancak ile derin bağları, sürekli tazelenerek aktarılmaktadır. Son zamanlarda Demirci topluluğunun Konya'dan Selçuklu sultanlarınca verilen sancak ve bağlantılarına dair sözlü aktarım değersizleştirip merasim de itibarsızlaştırılmıştır. Tarihî ve kültürel hafızanın korunup aktarılmasında önemli bir role sahip olan sancak merasimlerinin sağladığı ilişki ve bağlantı son yıllarda soğutulmuş olsa da sancak için düzenlenen bu merasimlerle, bağların yeniden güçlenmesi ve kültürün gelişmesine katkı sunacağı umulmaktadır.

Kaynaklar / References

- Aljabak, Sadik I. (Tarihsiz). *Gora, Daleka i Sama*. Za izdavača Mustafa Balje. Štampa.
- Altınöz, İ. (2013). *Osmanlı Toplumunda Çingenerler*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ayverdi, Ekrem H. (1981). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri-Yugoslavya*. Cild 3, Kubbealtı Neşriyatı.
- Dingeç, E. (2004). Rumeli'de geri hizmet teşkilatı içinde Çingenerler (XVI. yüzyıl). (Tez No: 143943) [Anadolu Üniversitesi Yayınlanmış Doktora Tezi]. Yök Tez Merkezi.
- Haruni, S. (2020-2021). "Prevod I Analiza Natpisa Nišan-Ploče Ispred Mličke Džamije" https://www.academia.edu/44833526/PREVOD_I_ANALIZA_NATPISA_NI%C5%A0AN_PLO%C4%8CE_ISPRED_MLI%C4%8CKE_D%C5%BDAMIJE
- <https://lugatim.com/s/%C3%87ER%C4%B0BA%C5%9E>
- <https://pure.au.dk/portal/en/persons/linpb%40cc.au.dk>
- Şerifgil, Enver M. (1981). "XVI. Yüzyılda Rumeli Eyaleti'ndeki Çingenerler". *Türk Dünyası Araştırmaları*, Sayı 15, ss. 117-144.
- Vırmiça, R. (1997). *Priştine Camileri*. Türk Demokratik Birliği Yayınları.
- Vırmiça, R. (2012). *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri*, Cilt 3. Kosova Türk Araştırmacılar Derneği Yayınları.
- Vırmiça, R. (2015). *Örf Adet Gelenek Görenekler*. Kosova Türk Araştırmacılar Derneği Yayınları.
- Vırmiça, R. (2024). *Her Yönüyle ve Özellikleriyle Tarihsel Süreçte Prizren*. Kosova Türk Araştırmacıları Derneği Yayınları.
- <https://www.youtube.com/watch?v=WarGeg66o-4>